

РОЗДІЛ І. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 614.251: 342.3 (477)

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Дічко Г.О., аспірант

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
dichkoanna@gmail.com*

Статтю присвячено складній проблемі дослідження становлення й розвитку медичного законодавства в роки незалежності України. Здійснюється загальний огляд законодавства в галузі охорони здоров'я України, його класифікація, а також аналіз продуктивної роботи українського парламенту за скликаннями саме за критерієм медичної правотворчості. Система норм охорони здоров'я потребує оновлення, і вже багато років медицина чекає на появу таких законів, які б регулювали питання загальнообов'язкового державного медичного страхування, належного фінансування охорони здоров'я, захисту прав пацієнтів, біоетики тощо. Сьогодні подібні законодавчі ініціативи не розвиваються далі стадії підготовки законопроектів, яких потребує вся галузь охорони здоров'я.

Ключові слова: медичне законодавство, медичні правовідносини, Верховна Рада України, скликання, Конституція України.

РАЗВИТИЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОСТИ В СФЕРЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ УКРАИНЫ

Дичко А.О.

*Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина
dichkoanna@gmail.com*

Статья посвящена сложной проблеме исследования становления и развития медицинского законодательства в годы независимости Украины. Осуществляется общий обзор законодательства в области охраны здоровья Украины, его классификация, а также анализ продуктивной работы украинского парламента по созывам именно по критерию медицинского правотворчества. Система норм здравоохранения нуждается в обновлении, и уже много лет медицина ждет появления таких законов, которые бы регулировали вопросы всеобщего государственного медицинского страхования, надлежащего финансирования здравоохранения, защиты прав пациентов, биоэтики и др. На сегодняшний день подобные законодательные инициативы не развиваются дальше стадии подготовки законопроектов, которые крайне необходимы для отрасли здравоохранения.

Ключевые слова: медицинское законодательство, медицинские правоотношения, Верховная Рада Украины, созыв, Конституция Украины.

DEVELOPMENT OF LEGISLATION IN THE FIELD OF HEALTHCARE DURING THE INDEPENDENCE OF UKRAINE

Dichko H.O.

*Zaporizhzhia National University, Zhukovsky Str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
dichkoanna@gmail.com*

The article is devoted to a complex problem of the study of formation and development of health legislation during the years of Ukraine's independence. There is made an overview of the legislation in the field health protection of Ukraine, its classification, and analysis of the productive work of the Ukrainian Parliament on the convening of the criterion of medical law-making.

Ukrainian health legislation system may be divided into three groups: 1) the Constitution of Ukraine; 2) branch codified legislative acts, which are used in medical law (the Codes) 3) ordinary laws. The article characterizes constitutional provisions about health and a short list of codes related to the health law.

Provided a classification of laws on health according to the subject of regulation, containing eight groups: 1) providing medical care; 2) the legal status of patients; 3) the legal status of medical and pharmaceutical workers; 4) health financing; 5) health and prevention activities; 6) ensuring safe living conditions; 7) organization and management of health care; 8) bioethics. Done research chronology of the Verkhovna Rada Ukraine legislation on health for years of convocations. For this purpose, such laws are divided into two categories: the first includes only the rules relating to health law and issues related to health care; the second group covers a wide range of laws that govern medical and other social relations.

Verkhovna Rada adopted a significant amount of medical law, both specialist and general content, provisions related to health. The peak of law-making fell to the nineties – the beginning of the two thousandth's, and today the legislative process slowed down. Health standards system needs to be updated, and medicine for many years waiting for the appearance of such laws that would regulate the issues of compulsory state health insurance, health care financing, the protection of patients' rights, bioethics and others. At present, these legislative initiatives do not develop beyond the stage of preparation of bills, but they are necessary for the health care industry.

Key words: medical law, medical legal relations, Verkhovna Rada of Ukraine, convocation, Constitution of Ukraine.

24 серпня 1991 року Верховною Радою ухвалено Акт проголошення незалежності України. Наша держава набула статусу незалежної та самостійної, чим покладено край юридичному існуванню Української Радянської Соціалістичної Республіки. Це зумовило кардинальні зміни в усіх сферах суспільного життя, й охорона здоров'я також не стала винятком.

На території України діяло радянське законодавство, проте з проголошенням незалежності розпочалися активні правотворчі процеси. Маючи на меті формування правової та соціальної держави, Верховна Рада почала створення української бази законодавства з питань охорони здоров'я на заміну радянській системі. За 25 років незалежності маємо чималий доробок нормативно-правових актів, прийнятих Верховною Радою України, проте регулювання медичної сфери все ж залишається недосконалим. Без відповідного правового забезпечення, без розробки фундаментальних законів, що визначають принципи діяльності національної системи охорони здоров'я, важко реалізувати будь-яку реформу в медицині [1].

Питаннями розвитку медичного законодавства опікувалися вітчизняні науковці. Зокрема, досить значними є здобутки таких учених: С.В. Істоміна, В.М. Сороки, В.Ю. Стеценко, С.Г. Стеценка, І.Я. Сенюти, О.М. Ціборовського та ін.

Метою роботи є загальний огляд законодавства в галузі охорони здоров'я України, його класифікація, а також аналіз продуктивної роботи українського парламенту за скликаннями саме за критерієм медичної правотворчості.

Закони, які приймає Верховна Рада України, є вищими нормативними актами, що регулюють найбільш важливі суспільні відносини в нашій державі. Вони встановлюють права й обов'язки осіб, визначають правила поведінки, які повинні виконуватися, тобто містять первинні норми. Щоб уникнути хаосу в нормативно-правовому забезпеченні в усіх сферах життя і діяльності, в тому числі й у сфері охорони здоров'я, всі інші нормативно-правові акти мають бути спрямованими на реалізацію законів.

Ієрархічно доцільно поділити систему українського законодавства в галузі охорони здоров'я на три групи: 1) Конституція України; 2) галузеві кодифіковані нормативно-правові акти, норми яких застосовуються в медичному праві (Цивільний, Кримінальний, Господарський кодекси, Кодекс законів про працю, Кодекс про адміністративні правопорушення тощо); 3) звичайні закони, прийняті Верховною Радою України (Основи законодавства України про охорону здоров'я, «Про екстрену медичну допомогу», «Про протидію захворюванню на туберкульоз», «Про страхування», «Про стандартизацію» тощо).

Характеризуючи закони, передусім виділяємо Конституцію України. Її як кодифікований акт найвищої сили ухвалено 28 червня 1996 р. на п'ятій сесії Верховної Ради України другого скликання. Конституція є Основним Законом нашої держави, головним джерелом права, визначає суспільний і державний устрій нашої країни, організацію, повноваження та взаємовідносини органів влади, основи організації державного управління, місцевого самоврядування, судової системи, основні засади виборчого права, правовий статус громадян. Найголовніші засади системи охорони здоров'я України закладені в ст. 3

Конституції, де зазначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [2]. Ст. 3 свідчить, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність і головним обов'язком якої є утвердження й забезпечення прав і свобод людини. Спираючись на цю статтю, визначаємо, що життя і здоров'я людини в Україні зараховано до головних національних і соціальних цінностей, відповідальність за охорону яких бере на себе держава. Отже, право громадянина на життя і здоров'я ототожнюється з правом на охорону його життя і здоров'я державою.

Основне положення, що стосується охорони здоров'я, міститься в розділі II Конституції «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина». Основною для всієї системи медичного законодавства є ст. 49, яка закріпила, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Конституція зазначає, що охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного й доступного для всіх громадян медичного обслуговування, сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності, дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; наявна мережа таких закладів не може бути скорочена. Наведені вище положення свідчать про спроби закріпити гарантії реалізації права на охорону здоров'я для її громадян.

Варто зазначити, що безліч статей із II розділу Конституції України можна побічно зарахувати до галузі медичного права. Зокрема, ст. 27 (обов'язок держави – захищати життя людини, кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань); ст. 28 (жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідженням.); ст. 43 (кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється); ст. 46 (громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості й в інших випадках). Також у ст. ст. 34, 35, 36, 37, 39, 44 обмежується активність громадян (поширення інформації, релігійна діяльність, діяльність політичних партій і громадських організацій, мирні зібрання, страйк), якщо вона може завдати шкоди здоров'ю населення.

Далі в класифікації наводяться галузеві кодифіковані нормативно-правові акти, норми яких застосовуються в медичному праві. До цього списку належить більшість кодексів, прийнятих Верховною Радою України за всі роки її роботи. Зокрема, норми, які закріплюють, регулюють і захищають право людини на охорону здоров'я, містять Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Сімейний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Бюджетний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінально-виконавчий кодекс України, Кодекс законів про працю України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кодекс цивільного захисту тощо. Здебільшого положення цих актів деталізують і розширюють тезу, закріплену в ст. 49 Конституції України, додаючи нові гарантії, що мають сприяти забезпеченню права на здоров'я та медичну допомогу.

Наступними за ієрархічною послідовністю є закони, які регламентують роботу охорони здоров'я. Сьогодні існує декілька класифікацій цих нормативно-правових актів. Найпоширенішим серед них є поділ за предметом правового регулювання, згідно з яким можна виділити такі групи: 1) надання медичної допомоги; 2) правовий статус пацієнтів; 3) правовий статус медичних і фармацевтичних працівників; 4) фінансування охорони здоров'я; 5) оздоровчо-профілактична діяльність; 6) забезпечення безпечних умов життєдіяльності; 7) організація та управління охорони здоров'я; 8) біоетика [3, с. 62–85; 4, с. 84–88]. До першої групи законів належать Основи законодавства України про охорону здоров'я; Закони України: «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 р.; «Про донорство крові та її компонентів» від 23 червня 1995 р.; «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16 липня 1999 р.; «Про заборону репродуктивного клонування людини» від 14 грудня 2004

р.; «Про імплантацію електрокардіостимуляторів» від 14 вересня 2000 р.; «Про реабілітацію інвалідів в Україні» від 6 жовтня 2005 р. До другої групи, крім окремих положень Основ, належить Закони України: «Про захист прав споживачів», «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», а також положення Господарського кодексу від 16 січня 2003 р. (ст. 246 містить важливе зауваження про заборону здійснення будь-якої господарської діяльності, що загрожує життю і здоров'ю людей). До третьої групи входять розділи Основ законодавства України про охорону здоров'я, окремі положення Цивільного процесуального кодексу від 18 березня 2004 р. (глави 10 і 11, що регулюють примусове надання психіатричної допомоги та поміщення до протитуберкульозного закладу), Закон України «Про лікарські засоби» й деякі положення Законів України: «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ», «Про психіатричну допомогу».

До четвертої групи належать закони, які регулюють відносини щодо фінансування системи охорони здоров'я: Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р., Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996 р., Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне та соціальне страхування від 14 січня 1998 р., Закон України «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності». Також сюди доцільно зарахувати проекти законів про фінансування охорони здоров'я й медичне страхування [5], загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування [6], проте їх так і не було втілено в життя. До п'ятої групи законів, покликаних регулювати оздоровчо-профілактичну діяльність, умовно зараховують Закони України: «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» від 12 грудня 1991 р.; «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 р.; «Про курорти» від 25 жовтня 2000 р.; «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» від 15 лютого 1995 р.; «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» від 19 грудня 1995 р.; «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 6 квітня 2000 р.; «Про протидію захворюванню на туберкульоз» від 5 липня 2001 р. Шосту групу становлять Закони України, які гарантують безпечні умови життєдіяльності: «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р.; «Про охорону атмосферного повітря» від 16 жовтня 1992 р.; «Про безпечність та якість харчових продуктів» від 6 вересня 2005 р.; «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» від 14 січня 1998 р.; «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 7 лютого 2002 р.

Регулювання питань організації й управління охороною здоров'я (сьома група) відображено в одному з чинних Законів України «Про лікарські засоби» від 4 квітня 1996 р., що регулює правовідносини, пов'язані зі створенням, реєстрацією, виробництвом, контролем якості й реалізацією лікарських засобів, визначає права та обов'язки підприємств, установ, організацій і громадян, а також повноваження в цій сфері органів державної виконавчої влади й посадових осіб [4, с. 66]. Питання експертизи, що стосується й охорони здоров'я, регулює Закон України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 р. У розділі IX «Медична експертиза» Основ визначено види медичної експертизи, коротко висвітлено їх зміст із посиланням на те, що порядок організації та проведення експертиз визначається підзаконними нормативно-правовими актами. До цієї групи законів належать Закони України: «Про рекламу», «Про екстрену медичну допомогу» від 5 липня 2012 р., «Про Товариство Червоного Хреста України» від 2 листопада 2002 р. До восьмої групи пропонується зараховувати закони, які регулюватимуть питання біоетики, тобто морально-етичні, правові, соціально-економічні та філософські питання здоров'я і хвороб, життя і смерті людини й пошуку гідних моральних шляхів виходу з таких ситуацій. В Україні вже розроблено проект Закону України «Про правові основи біоетики і гарантії її забезпечення», який зареєстрований ще 8 червня 2005 р. за № 7625, але так і залишився проектом [4, с. 67].

Для нашого дослідження закони з питань охорони здоров'я зручно поділити на дві великі категорії. До першої доцільно зарахувати такі, які містять виключно норми медичного права

і стосуються питань, пов'язаних з охороною здоров'я в Україні. Друга група охоплює ширше коло законів, які поряд із медичними регулюють й інші суспільні відносини.

Верховна Рада України працює сесійно та ухвалює безліч законів. Щоб виявити динаміку прийняття законодавства з питань медичного права, розподілимо загальну кількість законів за роками парламентських скликань. Перший із графіків демонструє роки затвердження спеціалізованого законодавства, яке регулює лише правовідносини з охорони здоров'я. Тут розглядаються такі закони: Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» від 12 грудня 1991 р.; Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р.; Закони України: «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р.; «Про донорство крові та її компонентів» від 23 червня 1995 р. «Про лікарські засоби» від 4 квітня 1996 р.; «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16 липня 1999 р.; «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 р.; «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 6 квітня 2000 р.; «Про імплантацію електрокардіостимуляторів» від 14 вересня 2000 р.; «Про протидію захворюванню на туберкульоз» від 5 липня 2001 р.; «Про Товариство Червоного Хреста України» від 28 листопада 2002 р.; «Про заборону репродуктивного клонування людини» від 14 грудня 2004 р.; «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22 вересня 2005 р.; «Про реабілітацію інвалідів в Україні» від 6 жовтня 2005 р.; «Про затвердження Загальнодержавної програми боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року» від 23 грудня 2009 р.; «Про екстрену медичну допомогу» від 5 липня 2012 р.; «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії захворюванню на туберкульоз на 2012-2016 роки» від 16 жовтня 2012 р.; «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 роки» від 20 жовтня 2014 р. (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка прийняття законів, що містять виключно норми медичного права

З наведеної діаграми можна зробити певні висновки. Найбільш «урожайним» для власне медичного законодавства було третє скликання: прийнято п'ять законів. Найменш продуктивним виявилось п'яте скликання: не прийнято жодного закону, проте його термін був незначним – лише один рік. Також прикрим є те, що за поточне скликання досі не ухвалено жодного закону з медичного права.

Далі розглянемо динаміку прийняття законів, що поряд із медичними регулюють й інші суспільні відносини. Для аналізу використовувались такі закони: Закони України: «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р.; «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 р.; «Про основи

соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21 березня 1991 р.; «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р.; «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р.; «Про охорону праці» від 14 листопада 1992 р.; «Про охорону атмосферного повітря» від 16 листопада 1992 р.; Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р.; «Про дорожній рух» від 30 червня 1993 р.; «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 р.; «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 р.; «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 8 лютого 1995 р.; «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 р.; «Про пестициди і агрохімікати» від 2 березня 1995 р.; «Про туризм» від 15 вересня 1995 р.; «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» від 19 грудня 1995 р.; «Про страхування» від 7 березня 1996 р.; «Про рекламу» від 3 липня 1996 р.; Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 р.; Закони України: «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 11 лютого 1998 р.; «Про відходи» від 5 березня 1998 р.; «Про курорти» від 5 жовтня 2000 р.; «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 22 лютого 2001 р.; Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р.; Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р.; Закон України «Про питну воду та питне водопостачання» від 10 січня 2002 р.; Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р.; Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р.; Закони України: «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р.; «Про поховання та похоронну справу» від 10 липня 2003 р.; Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 р.; Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003 р.; Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р.; Закони України: «Про безпечність та якість харчових продуктів» від 6 вересня 2005 р.; «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 4 вересня 2008 р.; «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 р.; Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 р.; Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р.; Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р.; Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 р.; Закони України: «Про стандартизацію» від 5 липня 2014 р.; «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 р. (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка прийняття законів, що поряд із медичними регулюють й інші суспільні відносини

Ця діаграма свідчить, що пік законотворчості припав на перше і друге скликання: прийнято десять та одинадцять законів, відповідно. Під час четвертого скликання затверджено вісім законів, на третє й шосте скликання припало п'ять і шість законів, відповідно. На відміну від попереднього графіка, під час п'ятого та поточного восьмого скликання прийнято один закон – щодо регулювання ліцензування господарської діяльності в Україні.

Отже, Верховна Рада за роки незалежності України прийняла значну кількість якісних законів із медичного права, як спеціалізованих, так і загального змісту, положення яких мають стосунок до охорони здоров'я. Пік законотворчості припадав на дев'яності – початок двотисячних років, а сьогодні процеси розробки законодавства зовсім загальмувалися. Система норм охорони здоров'я потребує оновлення, і вже багато років медицина чекає на появу таких законів, які б регулювали питання загальнообов'язкового державного медичного страхування, належного фінансування охорони здоров'я, захисту прав пацієнтів, біоетики тощо. Проте подібні законодавчі ініціативи не розвиваються далі стадії підготовки законопроектів, яких конче потребує вся галузь охорони здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стеценко С.Г. Медичне право України : [підручник] / С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко, І.Я. Сенюта ; за заг. ред. проф. С.Г. Стеценка. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 507 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Сенюта І.Я. Медичне право: право людини на охорону здоров'я : [монографія] / І.Я. Сенюта. – Львів : Астролябія, 2007. – 224 с.
4. Майданик Р. Законодавство України у сфері охорони здоров'я: система і систематизація / Р. Майданик // Медичне право. – 2013. – № 2. – С. 63-74.
5. Про фінансування охорони здоров'я та медичне страхування : Проект Закону України від 8 листопада 2003 р. № 3370 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=3370&skl=5.
6. Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування : Проект Закону України від 21 березня 2013 р. № 2597 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20100408_0.html.
7. Верховна Рада України : офіційний веб-портал. Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main>.
8. Ціборовський О.М. Шляхи систематизації законодавства України у сфері охорони здоров'я / О.М. Ціборовський, С.В. Істомін, В.М. Сорока. – К. : ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України», 2011. – 72 с.

REFERENCES

1. Stetsenko, S.H., Stetsenko, V.Iu. and Seniuta, I.Ia. (2008), *Medychne pravo Ukrainy* [Healthcare Law], Vseukrainska asotsiatsiia vydavtsiv “Pravova yednist”, Kiev, Ukraine.
2. (1996), “The Constitution of Ukraine”, Verkhovna Rada of Ukraine official web portal, available at : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (access February 15, 2017).
3. Seniuta, I.Ia. (2007), *Medychne pravo : pravo liudyny na okhoronu zdorovia : Monographia* [Medical law : the right to health care : Monograph], Astroliabiia, Lviv, Ukraine.
4. Maidanyk, R. (2013) “The legislation of Ukraine in the field of public health : system and systematization”, *Medychne pravo*, no 2, pp. 63–74.

5. (2003), “On Financing of Health Care and Health Insurance” : Draft Law, Verkhovna Rada of Ukraine official web portal, available at : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=3370&skl=5 (access February 15, 2017).
6. (2013), “On Obligatory State Social Medical Insurance” : Draft Law, Official website of the Ministry of Health of Ukraine, available at : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20100408_0.html (access February 15, 2017).
7. Official web portal of the Verkhovna Rada of Ukraine. The legislation of Ukraine, available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main>(access February 15, 2017).
8. Tsiborovskyi, O.M., Istomin, S.V. ang Soroka, V.M. (2011), *Shliakhy systematyzatsii zakonodavstva Ukrainy u sferi okhorony zdorovia* [Ways of legislation systematization in the health care in Ukraine], DU “Ukrainskyi instytut stratehichnykh doslidzhen MOZ Ukrainy”, Kyiv, Ukraine.